

Høringsinnspill NOU – Ytringsfrihetskommisjonen: En åpen og opplyst samtale

Vi ønsker å takke for mulighet til å gi innspill til ytringsfrihetskommisjonens utredning NOU 2022:9 *En åpen og opplyst offentlig samtale*, både ved den muntlige høringsrunden med tro- og livssynssamfunn og gjennom denne høringen. BCC Norge støtter det viktige arbeidet som legges ned for å sikre en åpen og opplyst offentlig samtale. Ytringsfrihet er en menneskerettighet og demokratiforutsetning som vi tillegger stor betydning, og vi vil understreke at en reell ytringsfrihet er en avgjørende forutsetning for reell religionsfrihet.

Om BCC Norge

BCC Norge (BCC) er en norsk sentralforening som representerer 19 lokale menigheter og ca. 9 000 medlemmer i Norge. BCC Norge er en del av BCC-forbundet, et internasjonalt trossamfunn med tilhørige i over 50 land. Trossamfunnet har imidlertid sitt utspring i Norge, ved trossamfunnets grunnlegger Johan O. Smith fra Horten (1871-1943) og hans omvendelse i 1898.

BCCs erfaring med ytringsfrihet i Norge

Som religiøs minoritet med over 120 års historie i Norge, har BCC og våre medlemmer erfart mange prinsipielle og praktiske problemstillinger som knytter seg til egen og andres ytringsfrihet, herunder medienes rolle, og ytringsfrihetens rolle for religionsfriheten og religionskritikken.

BCC anerkjenner at man som religiøs minoritet må akseptere et ganske bredt spenn av kritiske ytringer om tro og organisasjon. Som religiøs minoritet opplever vi imidlertid også diskriminerende og hatefulle ytringer og usanne og ærekrenkende påstander, som faller utenfor ytringsfrihetens rammer. Opplevelsen er at det er vanskelig å imøtegå uretten gjennom de ulike ytringsplattformene eller rettsmidlene som er tilgjengelig i samfunnet.

Videre har BCC og medlemmer opplevd at det kan være krevende å benytte seg av sin ytringsfrihet, enten det gjelder å snakke om sin kristne tro, eller det gjelder å ytre seg om BCC eller om de som kritiserer BCC. Erfaringen er at det er vanskelig å slippe til på flere plattformer, og at ytringskulturen har beveget seg i en retning hvor slike ytringer forsøkes stanset, istedenfor å bli imøtegått med saklige motargumenter. Skal også religiøse ytringer gis rom, trenger vi en bredere aksept for at også trosspråk aksepteres i det offentlige rom.

Samlet er BCCs erfaring at de faktiske forutsetninger for ytringsfriheten i Norge ikke oppleves å være så god og robust som Ytringsfrihetskommisjonen gir gjennomgående uttrykk for i sin utredning. Basert på de erfaringer medlemmer av BCC gjør seg i andre land, er vår oppfatning at ytringsrommet for religiøse minoriteter i Norge er dårligere enn i en rekke andre europeiske land. BCC savner derfor at utredningen går dypere inn i vurderingene av hvordan ytringsfriheten faktisk fungerer for ulike grupperinger i samfunnet vårt.

Endringer av Grunnloven § 100

BCC støtter forslaget om å nyansere og utvide ytringsrommet ved å ta inn «toleranse og mangfold» i grunnlovens paragraf 100, og mener dette er et godt supplement for å fremheve en viktig side av ytringsfrihetens betydning i et demokratisk samfunn.

Manglende fokus på prinsipielle problemstillinger knyttet til den statlige forpliktelse til å sikre ytringsfrihet sett opp mot statens finansiering av mediene

Ytringsfrihetskommisjonens rapport ser ikke ut til å behandle flere prinsipielle sider ved statens grunnlovsfestede forpliktelse til å sikre ytringsfrihet for sine borgere sett opp mot at staten finansierer store deler av norske medier, og da spesielt NRK som allmennkringkaster. Ytringsfrihetskommisjonen ser ut til å legge mest fokus på behovet for å sikre uavhengighet mellom medier (og særlig da NRK) og staten. Kommisjonen berører derimot i liten grad hvorvidt NRK og andre medier bidrar til at staten etterlever sine menneskerettsforpliktelser, hvilke problemstillinger som er knyttet til statlig finansiering av uavhengige mediehus og hvilke verktøy vi bør ha for å håndtere at samfunnsansvaret som bør medfølge finansieringen etterleveres. På andre områder i samfunnet hvor staten finansierer ikke-statlig virksomhet, er det normalt et stort fokus på hvordan staten gjennom lovgivning eller tilskuddsvilkår ønsker å sikre at tilskuddsmottakerne bidrar til at statens menneskerettsforpliktelser etterleveres. For tros- og livssynssamfunn ser en eksempelvis at de tilskuddene staten gir som følge av sine forpliktelser etter Den europeiske menneskerettskonvensjon og Grunnloven § 16, også medfølges av krav om at tros- og livssynssamfunnene skal drive sin virksomhet innenfor de rammer som følger av religionsfriheten i møte med andre menneskerettigheter (særlig innen likestillings- og diskrimineringsfeltet). Tilsvarende mener BCC det vil være naturlig at kommisjonen fokuserer mer på hvordan staten gjennom sin finansiering av mediene bør stille krav for å sikre at statens menneskerettsforpliktelser etterleveres.

NRK har, på grunn av sin ressurstilgang som allmennkringkaster, en særlig betydelig innvirkning på den frie meningsdannelse og folkeopplysning, og konsekvensene av NRKs gode eller dårlige etterlevelse av sitt samfunnsansvar er store. Samtidig finnes det etter BCCs syn svært få effektive verktøy for å kontrollere NRK og andre mediers makt.

Eksempelvis er BCCs erfaring med NRK som allmennkringkaster at de har avskåret både BCC og medlemmer fra reell ytringsfrihet, og ved sin egen ytrings- og pressefrihet bidratt til marginalisering. Til tross for BCCs egenart som eneste internasjonale trossamfunn med utspring i Norge, godkjent av norske myndigheter som lovlig trossamfunn, og med et betydelig samfunnspositivt arbeid blant barn og ungdom, har NRKs dekning av trossamfunnets virksomhet kun operert i et spenn mellom latterliggjøring, kriminalisering og forakt. Videre har NRK gitt betydelig ytringsrom for kilder som har økonomiske eller private motiver for å svarte BCC, mens hverken BCC eller medlemmene har blitt gitt reell og tilsvarende tilgang til NRKs flater for å fremme fakta om BCC og våre synspunkter.

I ettertid har BCCs erfaring vært at det ikke finnes instanser for reell overprøving av NRKs særlige rolle som allmennkringkaster i møte med minoriteter. Kringkastingrådet er relevant i denne sammenheng, men har etter BCCs skjønn store svakheter, blant annet ved at rådet ikke er innrettet for å ivareta de som har vært gjenstand for NRKs mediedekning, men kun publikums interesser, og det er svært få (om noen) prosessuelle rettigheter for den som klager, mens NRK selv har vid adgang til rådet.

BCC mener ytringsfrihetskommisjonen burde viet fokus til nettopp hvilke sikkerhets- eller kontrollmekanismer vi bør ha for sikre at NRK og andre medier faktisk etterlever sitt samfunnsansvar, og kanskje særlig hvordan NRK som allmennkringkaster behandler minoriteter og andre grupper som er særlig utsatt når det gjelder reell ytringsfrihet.

En mulighet kan være at det foreslåtte ytringsfrihetsrådet får et særlig mandat til å kontrollere mediernes bidrag til å sikre statens menneskerettslige forpliktelser, og at også trosminoriteter inviteres med i rådet. Det må da imidlertid vurderes grundigere hvordan et slikt råd skal sikres reell innflytelse.

Avslutningsvis vil vi nevne at når minoriteter i det norske samfunnet selv tar steg mot større åpenhet og ønsker retorisk medborgerskap, er det avgjørende at det er en ytringskultur, både blant private og medier, som gjør det mulig for minoritetene å spille sin rolle i samfunnet. Det er viktig at mediene ikke feilinformerer og skaper et så smalt ytringsrom at denne utviklingen hindres. Ensidig medieomtale fører til at enkelte perspektiver og stemmer systematisk støttes ut, noe som undergraver den offentlig opplyste samtalen. Både Baneheia-saken og den omstridte NRK Brennpunkt serien «Guds utvalde» viser med all tydelighet at pressen bør være varsom både med forhåndsdomming og ikke minst med å jage i flokk med opinionens meninger. Samtidig ser man forholdsvis sjelden at mediene innrømmer egne feil. Også her kunne ytringsfrihetskommisjonen bidratt til mer fokus på hvordan overtramp og feil fra pressen bør behandles og rettes opp. Slik kan både trossamfunn og medier utføre sitt oppdrag i samfunnet på en god måte, og «toleranse» og «mangfold» blir ikke bare floskler, men lovendringen vil utgjøre en forskjell for kristne samfunnsborgere, og mange andre med oss.

Moss, 13. januar 2023

Morten Kristoffersen,
Daglig leder BCC Norge